

РОЗВИТОК МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

DEVELOPMENT OF MEDIACOMPETENCE OF TEACHERS IN TERMS OF IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF A NEW UKRAINIAN SCHOOL

У статті висвітлено питання формування медіакомпетентності педагогів в умовах реалізації Концепції Нової української школи. Розкрито сутність поняття медіакомпетентність вчителя, яке характеризується рівнем сформованості навичок сприйняття, аналізу, інтерпретації, створення медіаповідомлень та вміннями використовувати ці навички у професійній діяльності. Визначено основні структурні компоненти медіакомпетентності педагогів.

Акцентовано увагу на пріоритетному завданні для кожного педагога – навчитися оцінювати якість і достовірність інформації, проявляти вибірковість у процесі її споживання, критично ставитися до будь-яких джерел, креативно вирішувати педагогічні завдання за допомогою медіа.

Висвітлено різноманітні підходи до розвитку медіакомпетентності педагогів у системі післядипломної освіти: через упровадження спеціального курсу з медіакультури або через інтеграцію медіаосвітніх технологій до вже наявної системи навчального процесу насамперед шляхом здійснення дистанційної освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

Особливу увагу приділено питанню критичного аналізу медіатекстів, правилам культури спілкування в інформаційному просторі, способам захисту від негативних впливів у процесі масової комунікації.

Обґрунтовано методичні умови успішного розвитку медіакомпетентності педагога в інституті післядипломної педагогічної освіти: формування у педагогів позитивної мотивації до використання медіаресурсів у процесі навчання; наявність у вчителів знань й умінь з використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій на уроці; використання діалогових стратегій та інтерактивних комунікацій у процесі навчання; заохочування слухачів до активної медійної діяльності через виконання колективних, групових та індивідуальних проєктів. З'ясовано, що розвиток медіакомпетентності педагогів відбувається в тісному взаємозв'язку з розвитком основних професійних компетентностей.

Ключові слова: медіаосвіта, медіакомпетентність педагога, післядипломна освіта, медіакультура, медіатекст, структурні компоненти медіакомпетентності вчителя.

The article deals with issues of formation of mediacompetence of teachers in the conditions of implementation of the Concept of the New Ukrainian School. The essence of the concept of the mediacompetence of the teacher is revealed, which is characterized by the level of formation of perceptual skills, analysis, interpretation, creation of media messages and the ability to use these skills in professional activities. The basic structural components of media competence of teachers are determined.

The emphasis is on the priority task for each teacher - to learn how to evaluate the quality and reliability of information, to demonstrate selectivity in the process of its consumption, to critically treat any sources, creatively solving pedagogical problems with the help of the media.

Various approaches to the development of mediacompetence of teachers in the system of post-graduate education are highlighted: through the introduction of a special course on mediaculture or through the integration of mediaeducation technologies into an existing system of educational process, this is primarily through distance education with the use of information and communication technology education.

Particular attention is paid to the issue of critical analysis of media texts, the rules of the culture of communication in the information space, and methods of protection against negative influences in the process of mass communication.

The methodological conditions for the successful development of the media competence of the teacher in the institute of postgraduate pedagogical education are substantiated: the formation of positive motivation from teachers to the use of media resources in the process of learning; the presence of teachers in the knowledge and skills on the use of information and communication technologies in the classroom; use of dialogue strategies and interactive communication in the learning process; encouraging listeners to engage in active media activities through the implementation of collective, group and individual projects. It has been discovered that the development of mediacompetence of teachers takes place in close connection with the development of basic professional competencies.

Key words: mediaeducation, mediacompetence of the teacher, postgraduate education, mediaculture, mediatext, structural components of teacher's mediacompetence.

УДК 378. 046-021.68

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-2-40>

Журба О.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри методики
викладання навчальних предметів
Комунальний заклад
«Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасне суспільство потребує компетентної особистості, здатної ефективно працювати й навчатися протягом життя. Саме школа формує світогляд учня, готує його до життя у світі, який постійно змінюється, вчить сучасних форм спілкування, розвиває здібність аналізувати інформацію та приймати рішення. Сьогодні вже неможливо уявити освітній заклад без комп'ютерної техніки,

електронних підручників, інтерактивного обговорення актуальних навчальних проблем.

У Концепції Нової української школи зазначається, що нова школа потребує нового вчителя, який вміє досліджувати проблеми за допомогою сучасних інформаційних засобів, працювати з великими масивами даних, робити й презентувати висновки, брати участь у медіапроєктах тощо [1].

Учителю необхідно будувати свою діяльність відповідно до нових інформаційних потреб школярів, вміло використовувати медіаресурси в процесі навчання, тобто бути медіакомпетентним педагогом.

Медіакомпетентність – це рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблему розвитку медіакомпетентності протягом останніх років досліджували такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як Т. Бабенко, Дж. Берен, Г. Волошко, А. Гриценко, В. Іванов, М. Маклюєн, В. Поттер, Ф. Рогоу, С. Шейбе, О. Федоров та інші. Питання впровадження медіаосвіти в Україні розглядалися у працях Г. Онкович, Л. Найдьонової, Ю. Казакова, Б. Потятиника.

Можливості використання медіаресурсів з метою формування медіакомпетентності педагогів окреслено в дослідженнях О. Волощенюк, Т. Іванової, Г. Дегтярьової, І. Колеснікової, О. Мокрогуза, В. Шарко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте проблема розвитку медіакомпетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти потребує подальшого обґрунтування й деталізації.

Мета статті – визначити сутність та структурні компоненти медіакомпетентності вчителя. Звернути увагу на методичні умови формування медіакомпетентності педагогів в умовах реалізації Концепції Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасний освітній простір висуває відповідні вимоги до розвитку професійних компетентностей педагогів, серед яких найважливішою є медіакомпетентність.

Теоретично підвищувати рівень медіакомпетентності можна протягом усього життя шляхом сприйняття й аналізу медіаінформації. За В. Поттером, розвиток медіакомпетентності особистості базується на таких компонентах: досвід; активне застосування вмінь у галузі медіа; дозрівання або готовність до самоосвіти [3].

Як зазначає Г. Онкович, діяльність кожного фахівця має починатися з формування власної медіакомпетентності й перебувати весь час у пошуку форм і текстів збагачення медіакультури – як особистої, так і громадянської [4, с. 152].

Американські дослідниці Сінді Шейбе та Фейз Рогоу рекомендують педагогам в процес медіаосвіти інтегрувати навички XXI століття, зокрема,

здатність мислити незалежно, працювати в колективі, орієнтуватися на ефективне розв'язання проблем та обмірковувати власну роботу; здійснювати конвергенцію медіатехнологій у навчання різних предметів, інтегрувати викладання навичок у контент [5, с. 44].

Пріоритетне завдання кожного педагога – навчитися оцінювати якість і достовірність інформації, проявляти вибірковість у процесі її споживання, критично ставитися до будь-яких джерел, креативно вирішувати педагогічні завдання за допомогою медіа.

Відомий медіапедагог О. Федоров визначає професійну медіакомпетентність педагога як сукупність його мотивів, знань, умінь здібностей, яка дає змогу здійснювати медіаосвітню діяльність в аудиторії різного віку [6, с. 51].

Отже, медіакомпетентність вчителя характеризується рівнем сформованості навичок сприйняття, аналізу, інтерпретації, створення медіаповідомлень та вміннями використовувати ці навички з метою навчання і виховання.

Вважаємо доречним виділити структурні компоненти медіакомпетентності вчителя.

Учитель має знання:

- про роль медіатехнологій в суспільстві;
- про дидактичні аспекти медіаграмотності;
- про основні принципи функціонування різних видів ЗМІ;
- про навчальні ресурси Інтернету;
- про особливості цифрового спілкування за допомогою електронної пошти та соціальних мереж.

Учитель має здатність до:

- активного використання медіатехнологій у своїй діяльності;
- знаходження, оцінювання, застосування інформації;
- виявлення маніпулятивного контенту медіаповідомлень.

Учитель має навички:

- створювати медіатексти різних видів і жанрів;
- критично аналізувати джерела інформації;
- створювати відео- і радіозаписи, телепередачі;
- розшифровувати та використовувати закодовану в медіатекстах інформацію.

У вчителя сформовані такі ставлення:

- прагнення постійно оновлювати знання та вміння роботи з медіаресурсами;
- потреба брати участь у форумах, віртуальних класах, спільних платформах, дискусіях;
- прагнення оцінювати інформаційно-комунікативні технології як навчальний ресурс для покращення навчання [7, с. 6].

Отже, важливою є здатність вчителя змінюватися, активно діяти, самовдосконалюватися, навчатися впродовж життя.

Результати проведеного нами анкетування вчителів на курсах підвищення кваліфікації в КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР засвідчили, що під час підготовки до уроків і під час їх проведення найчастіше вчителі користуються Інтернетом – 79%, друкованими засобами масової інформації – 61%, екранними медіа – 54%. Це підтверджує загальну тенденцію в розвитку сучасних засобів масової інформації, де перше місце за значущістю впливу займає Інтернет як універсальне і доступне джерело серед усіх інших засобів інформації.

Що стосується здатності вчителів створювати власні медіапродукти, то, за даними анкетування, найпоширенішим видом медіапродукції для опитаних педагогів є фото, презентації, Web-сайти. Водночас вчителі зазначають, що відчують труднощі у процесі добору медіатекстів, які б відповідали віковій категорії учнів і змісту навчального матеріалу з предмета, брак знань із теорії та методики медіаосвіти, слабкі вміння працювати з засобами мультимедіа. Ці проблеми враховуються викладачами інституту післядипломної педагогічної освіти під час навчання вчителів на курсах підвищення кваліфікації.

Розвиток медіакомпетентності педагогів у ОІППО може здійснюватися двома шляхами: через упровадження спеціального курсу з медіакультури або через інтеграцію медіаосвітніх технологій у вже наявну систему навчального процесу.

На думку І. Колеснікової, спеціальний курс з медіакультури створює умови для сприйняття педагогами сучасного інформаційного простору через вивчення теорії розвитку та особливостей функціонування медіа, через розвиток умінь та навичок створення та передачі медіатекстів. Такий спецкурс сприяє розвитку вмінь аналізувати джерела інформації, знайомить учителів із правилами спілкування в сучасному інформаційному суспільстві, спонукає до активного використання медіатекстів у професійній діяльності [8, с. 204].

Під поняттям «медіатекст» слід розуміти будь-яку медіапродукцію засобів масової комунікації – друкований текст у пресі, фотозображення, радіоповідомлення, аудіовізуальні зображення в кіно, на телебаченні або їхні фрагменти, реклама, вебсторінки тощо [9, с. 19].

Під час проведення практичних занять на курсах підвищення кваліфікації вчителі аналізують різноманітні медіатексти: Інтернет-статті, відеосюжети з випуску новин, газетні, журнальні статті, телепередачі, фотозображення, уривки з документальних та художніх фільмів тощо. Педагоги виконують творчі завдання (написання анотації, сценарію рекламного медіатексту, рецензування сайтів, ток-шоу, створення фотоколажів, роликів, кліпів, буктрейлерів), що розширюють знання про прийоми сприйняття й аналізу медіатекстів.

Лише глибокий аналіз медіатекстів дає змогу розпізнати спробу маніпулятивного впливу, оцінити достовірність інформації. Поширені маніпуляції в засобах масової інформації:

- підміна фактів, виривання з контексту;
- використання яскравих епітетів, метафор, назв, так званих ярликів, для характеристики осіб, подій, явищ;
- виставлення невідомого інформаційного ресурсу (блог, фіктивні ЗМІ тощо) як джерела новинної інформації;
- цитування неіснуючих або маловідомих експертів;
- використання коментарів осіб з вигаданими та роздутими посадами, статусами;
- навмисне уникання думки насправді авторитетних коментаторів, які зможуть ґрунтовно пояснити реальний зміст події [10, с. 91].

На заняттях педагоги мають можливість навчитися виявляти маніпулятивний вплив медіа; оцінювати зміст інформації та застосовувати раціональні методи її пошуку, використовуючи освітні ресурси глобальної мережі Інтернет; орієнтуватися в сучасному медіапросторі; розрізнати інформацію за рівнем впливу на особистість.

Розвиток медіакомпетентності педагогів на курсах підвищення кваліфікації в інституті післядипломної педагогічної освіти може здійснюватися не тільки через упровадження спеціального курсу з медіакультури, а й через інтеграцію медіаосвітніх технологій до вже наявної системи навчального процесу, насамперед шляхом здійснення дистанційної освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання.

На дистанційній платформі інституту представлені навчальні заняття соціально-гуманітарного, професійного та фахового змісту з демонструванням способів і умов використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Проводяться заняття за темами медійного спрямування: «Використання хмарних технологій у професійній діяльності вчителя», «Основи роботи з учительськими блогами», «Розвиток критичного мислення в процесі формування медіаграмотності», «Створення і використання вчительського сайту», «Додатки Google у професійній діяльності вчителя» та інші.

На курсах підвищення кваліфікації вчителі розробляють і презентують колегам колективні групові проекти, над якими працюють протягом трьох тижнів.

- Основні вимоги до створення проекту:
- наявність освітньої проблеми, над якою будуть працювати вчителі;
 - дослідницький характер пошуку шляхів розв'язання проблеми;
 - творча активність учасників;

– використання інтерактивних методів роботи над проектом;

– педагогічна цінність проекту.

Учителі виконували такі проекти: «Формування медіаграмотності учнів на уроках української мови та літератури», «Методичні засади використання візуальних джерел на уроках історії», «Робота з медіатекстом на уроці зарубіжної літератури», «Формування інформаційної компетентності учнів на уроках історії», «Формування медіаграмотності учнів на уроках географії», «Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках біології» та інші.

Викладачі інституту проводять для вчителів області онлайн-конференції, вебінари, видеочати, допомагають слухачам курсів підвищення кваліфікації створювати власні онлайн-платформи. Отримані знання й уміння дозволяють педагогам аналізувати, оцінювати, створювати медіаповідомлення, спонукають використовувати різноманітні медіаджерела у професійній діяльності.

Висновки. Отже, успішний розвиток медіакомпетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти можливий за таких умов:

1) формування у педагогів позитивної мотивації до використання медіаресурсів у процесі навчання;

2) наявність у вчителів знань й умінь з використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій на уроці;

3) використання діалогових стратегій та інтерактивних комунікацій у процесі навчання;

4) заохочування слухачів до активної медійної діяльності через виконання колективних, групових та індивідуальних проектів.

Підсумовуючи, слід сказати, що розвиток медіакомпетентності педагогів відбувається в тісному взаємозв'язку з розвитком основних професійних компетентностей. Перспективами подальших досліджень можуть бути пошуки шляхів розвитку медіакомпетентності вчителів, які працюють у профільних класах старшої школи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Концепція Нової української школи .URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed>. (дата звернення:04.05. 2019).
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні: URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya (дата звернення:04.05.2019)
3. Potter W. J. Media Literacy / W. J. Potter – Thousand Oaks. London : Sage Publication, 2001, 423 p.
4. Онкович Г.В. Нові вектори розвитку сучасної медіаосвіти. *Журналістика. Філологія. Медіаосвіта*: праці Всеукраїнської науково-практичної конференції.(Полтава 2-3жовтня 2014р.). Полтава, 2014. С. 150–156.
5. Шейбе С., Пороу Ф. Медіаграмотність : підручник для вчителя / пер. з англ. С. Дьома ; за заг. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волощенко. Київ : Центр вільної преси, Академія української преси. 2014. 319 с.
6. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. Москва : Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. 616 с.
7. Журба О.В. Медіакомпетентність як складова професійної компетентності вчителя історії. *Нове слово в науці і практиці: гіпотези і апробація результатів досліджень* : матеріалі Міжнародної науково-практичної конференції.(Київ, 23–24 червня 2017 р.). Київ, 2017. С. 6–8.
8. Колеснікова І.В. Шляхи розвитку медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти. *Андрогогічний вісник*. Випуск 5. 2014. С. 202–206. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/16993/1/%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D1%96..pdf> (дата звернення:04.05. 2019).
9. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін : посібник для вчителя / За ред. В. Іванова, О. Волощенко, О. Мокрогуза. Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. 201 с.
10. Журба О.В. Робота з медіатекстами як складова медіакомпетентності вчителя історії. *Актуальні проблеми педагогічної науки* : матеріалі XI Міжнародної науково-практичної конференції (Миколаїв, 10–11 листопада 2017 р.). Миколаїв, 2017. ч. 2. С. 90–91.